

5. EDUCACIÓ

5.1. INTRODUCCIÓ

Una de les característiques del nostre temps, tant des d'una perspectiva econòmica com des d'una perspectiva social, és, sense cap dubte, la importància de l'educació, de la formació i la transferència de coneixement a la societat i al teixit productiu, i de la investigació per tal de possibilitar el desenvolupament integral de la nostra societat. Les Illes Balears, malgrat el desenvolupament econòmic i social –que començà amb el turisme durant la dècada dels anys seixanta– no s'han caracteritzat, en general, per l'aposta per l'educació, la formació, la investigació o la innovació. I tot això, malgrat que sigui evident que el futur de la societat del segle XXI passa per l'educació, per la inversió en capital humà, per creure en la formació i per la producció de coneixements.

Tanmateix, aquesta despreocupació per aquestes qüestions, que són fonamentals per a la integració de les Illes Balears dins la societat del coneixement, està, des de final de la dècada dels anys noranta, en procés de canvi a causa no solament de les polítiques posades en marxa per part de l'Administració autonòmica, sinó també per la conscienciació progressiva de la societat i de la classe empresarial de la importància d'aquesta qüestió per al futur de la societat de les Illes Balears. Així, en aquest context de millora de l'educació a les Illes Balears que s'ha produït en aquests darrers anys, hem d'assenyalar l'increment del nivell educatiu, l'augment del nombre de places, del nombre de professors, del nombre de serveis educatius, del finançament educatiu, de la democratització de l'ensenyament, de la millora de la qualitat educativa o de la progressiva, encara que lenta, equitat educativa. Però aquesta millora no pot fer oblidar els problemes importants i significatius que presenta el nostre sistema educatiu: insuficiència de recursos econòmics, insuficiència de places educatives, percentatge important de fracàs escolar i d'abandonament escolar, resultats escolars insatisfactoris, escolarització desigual entre l'escola pública i l'escola privada concertada dels estudiants immigrants, problemes de massificació, digitalització insuficient de les nostres

escoles, autonomia escolar insuficient, manca de professionalització de la direcció educativa, poca participació dels pares en els centres educatius...

Els que fan una anàlisi apocalíptica sobre la realitat del sistema educatiu de les Illes Balears no només s'equivoquen sinó que, a més, comuniquen un missatge fals a la comunitat educativa i a la societat en tots els sentits. No es tracta de negar els problemes, però tampoc de magnificar-los. La realitat educativa és millorable en aspectes determinats; el nostre sistema educatiu ha millorat al llarg dels anys, però necessita seguir fent-ho de forma clara i progressiva a través de mesures concretes; les solucions dels problemes no vendran del canvi de lleis o de les retallades. Les millores només poden venir a través de pressupostos adequats, reformes clares i específiques, millora de la formació del professorat, etc. I vendran, sobretot, del diàleg, de la complicitat, del consens i de la participació. Les reformes educatives no es poden fer de forma unilateral ni es poden fer pensant que les lleis i les normes poden resoldre tots els problemes educatius existents.

5.1.1. LA SITUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU A LES ILLES BALEARS

La tendència al creixement progressiu de l'escolarització durant els darrers anys en els ensenyaments de règim general a les Illes Balears s'ha estabilitzat, i s'ha limitat l'arribada d'alumnat estranger, cosa que ha comportat l'increment interanual de la població en edat escolar. Les dades del curs 2011/2012 ens mostren una variació lleugera en tots els nivells educatius si les comparam amb les del curs anterior; l'increment total és de 1.106 matrícules, un augment que es distribueix per nivells entre l'educació infantil (+873), primària (+326) i secundària obligatòria (+189) ([vegeu el quadre III-77](#)).

Així doncs, continua donant-se un augment moderat de l'alumnat d'educació infantil, primària i secundària obligatòria. Les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport mostren que el total de la matrícula a l'educació infantil és de 41.745 alumnes distribuïts entre el primer cicle (7.352) i el segon (34.393). D'aquestes places, 27.240 són públiques i 14.505 privades. La tendència al creixement de les places d'educació infantil continua, amb 873 alumnes més

que el curs anterior: 37 al primer cicle i 836 al segon (el curs anterior l'increment va ser de 1.555 places).

La taxa d'escolarització infantil als quatre anys a Espanya ja és, l'any 2009, gairebé universal, 99,3%, per sobre de la mitjana de la UE-27 (90,1%). La taxa neta d'escolaritat als tres anys és superior al 95% en pràcticament totes les comunitats autònomes, exceptuant les Illes Balears, les Canàries, Madrid i la Comunitat Valenciana. El mateix any, entre els zero i dos anys, tot i la progressió experimentada, els nivells fixats per la Unió Europea no són assolits i existeix també una disparitat territorial important (CES, 2012, 586): durant el curs 2011-12 aquesta taxa a les Balears és d'un 20,3%, nou punts inferior a la taxa estatal. Tot i no arribar al 30% fixat per la Unió Europea, és apreciable l'increment de tres punts al llarg dels dos darrers cursos tant al conjunt estatal com a les Balears.

Durant el curs 2011-12, a l'educació primària la matrícula arriba als 65.529 alumnes, un 62,83% dels quals pertanyen a centres públics i un 37,17% a centres privats. A l'ensenyament secundari obligatori s'han escolaritzat 40.505 alumnes, amb una distribució entre centres públics i privats del 61,4% i 38,6, respectivament. Als programes de qualificació professional inicial s'hi han matriculat 98 alumnes menys que en el curs anterior.

És previsible que el major pes de l'increment del cens escolar en educació infantil i primària es projectarà en l'ESO en anys propers, la qual cosa ha de ser considerada per les administracions educative (CES, 2012, 586). Durant l'educació primària comencen a manifestar-se problemàtiques escolars relacionades amb el baix rendiment educatiu, i a les Illes Balears de forma molt destacable. Les altes taxes d'abandonament primerenc dels estudis, les altes taxes d'escolarització d'alumnat estranger, les taxes d'idoneïtat inferiors a les estatals, els retards, són alguns dels elements que afavoreixen la fragilitat del nostre sistema educatiu. Posteriorment, a l'ESO, l'alta proporció d'alumnat amb mancances educatives constitueix un dels problemes més rellevants en termes de qualitat del sistema educatiu. En aquest sentit, la prevalença a Espanya els darrers anys, respecte de la Unió Europea, dels indicadors de promoció i abandonament fan pensar que, tot i els esforços fets per superar aquestes

mancances, no s'han obtingut els efectes esperats (CES, 2012, 585). Si traslladam aquesta reflexió a les Illes Balears i consideram la situació diferencial que té respecte d'altres comunitats autònomes, no podem deixar de considerar el risc que suposa la reducció dels recursos en general i humans en particular prevista per al proper curs a les administracions central i autonòmica.

Concretament, pel que fa a la població escolar situada entre els 16 i els 21 anys, amb risc d'abandonament d'estudis han de mantenir-se l'oferta de programes de qualificacions professionals inicials, amb la finalitat de facilitar-ne la inserció laboral en una activitat professional i afavorir-ne la formació a través del l'aprenentatge al llarg de la vida (CEIB, 2011, 52).

A partir dels nivells postobligatoris, més del 80% de la matrícula es dona en centres públics. Al batxillerat, amb 13.316 alumnes (1.228 dels quals han cursat els estudis a distància), els centres concertats i privats n'han matriculat un 25,35%. Als cicles formatius de grau mitja (6.377 alumnes) i superior (3.848), un 15,9% i 6,9%, respectivament, pertanyen a centres privats i concertats.

Als nivells de secundària no obligatòria, durant el curs 2011-12, s'hi han matriculat 188 alumnes menys que el curs anterior, i s'ha canviat, per tant, la tendència a la pèrdua de places de cursos anteriors. Tot i que les variacions no són gaire significatives, es dona un fet que, si més no, indica la preferència de part dels estudiants per triar ensenyaments a distància.

Al batxillerat presencial la matrícula baixa en 36 alumnes a la modalitat presencial i

s'incrementa en 43 a la modalitat a distància. Als cicles formatius de grau mitjà hi ha

178 matrícules menys i 69 més a distància. Als cicles formatius de grau superior es

matriculen 85 alumnes menys, 83 de les matrícules són de modalitat presencial.

L'empitjorament de l'ocupació dels joves poc qualificats durant la crisi, podria relacionar-se amb un increment probable de la matrícula de secundària no obligatòria; no és el cas de les Balears el darrer curs (CES, 2012, 585). A diferència del conjunt de comunitats autònomes, no s'incrementa l'escolarització en els ensenyaments de caràcter professional, tot i que aquest augment sí que es va detectar el curs passat. D'acord amb l'informe del CEIB (2011, 52), la formació professional de grau mitjà i superior ha de ser una prioritat, ja que l'oferta i organització a les Illes Balears és insuficient.

Atenent als valors absoluts de la matrícula amb relació a la població corresponent a cada nivell, trobam que la matrícula a secundària postobligatòria continua sent inferior a la mitjana de la matrícula en l'àmbit estatal. Les taxes d'escolarització són al batxillerat del 63,5% (79,6% estatal), als CFGM del 30,4% (36,2% estatal), als CFGS del 17,6% (33,7% estatal). A l'educació infantil també trobam diferències significatives: la taxa bruta d'escolarització al primer cicle és del 20,3% (29,6% estatal) i al segon cicle és del 93,1% (99,8% estatal) ([vegeu el quadre III-78](#)).

Els percentatges de matriculació als centres públics dels ensenyaments de règim general són els següents:

educació infantil primer cicle: 67,2%.

educació infantil segon cicle: 64,8%.

educació primària: 62,8%.

ensenyament secundari obligatori (ESO): 61,4%.

batxillerat: 72%.

batxillerat a distància: 100%.

cicles formatius de grau mitja (CFGM): 82,96%.

CFGM a distància: 100%.

cicles formatius de grau superior (CFGS): 92,29%.

CFGS a distància: 100%.

PQPI: 78,23%.

La distribució dels centres d'acord amb l'ensenyament de règim general que imparteixen és la següent ([vegeu el quadre III-79](#)):

educació infantil: 150 centres.

educació infantil i primària: 221 centres.

educació infantil, primària i ESO: 67.

ESO i/o batxillerat/FP: 79.

educació infantil, primària, ESO i Batxillerat/FP: 2.

educació especial a centres específics: 8.

Per titularitat, la classificació dels centres que imparteixen ensenyaments de règim general i especial és la següent ([vegeu el quadre III-80](#)):

centres concertats: 176 (col·legis concertats i centres d'educació infantil).

centres municipals: 114 (escoles infantils, programes CAPI municipals).

centres privats: 52 (col·legis privats, escoles de música/dansa, centre. privats de formació professional, centres docents estrangers, etc.).

centres públics: 333 (centres d'educació infantil i primària, centres d'educació primària, centres d'educació de persones adultes, instituts d'educació secundària, centres d'educació especial, etc.).

En el curs 2011-2012 es comptabilitza un total de 16.188 professors contractats, 685 menys que en el curs anterior (16.873). D'ells, 11.478 a centres públics, 4.710 a centres concertats i privats. La distribució del professorat d'acord amb el nivell que imparteixen és [\(vegeu el quadre III-81\)](#):

educació infantil i educació primària: 8.220.

educació secundària i FP: 7.135.

ambdós grups de nivells: 651.

educació especial:182.

Amb relació a la distribució de les unitats/grups d'acord amb la titularitat dels centres, del total de 8.633 unitats, 5.620 pertanyen a centres públics i 3.013 a centres concertats i privats [\(vegeu el quadre III-82\)](#).

La diferència entre les ràtios dels centres públics i privats ha estat una constant que ha obert poc a poc pas a ràtios més properes. Per exemple, a l'educació primària, la ràtio dels centres públics és de 21,4 i la dels centres privats és de 22,4. Al batxillerat, tot i no haver-se donat un increment de la matrícula, les ràtios es mantenen com el curs passat (que havia pujat de forma accentuada): 28,7 alumnes per unitat als centres públics i 27,2 als centres privats, entre dos i tres punts més altes que la mitjana estatal [\(vegeu el quadre III-83\)](#).

Les baixes taxes de matriculació en els ensenyaments no obligatoris, les baixes taxes de graduació a la secundària obligatòria i no obligatòria són alguns dels indicadors que apunten els punts més febles del nostre sistema educatiu. Pel que fa a la promoció en els estudis de secundària obligatòria, les evidències més destacables del curs 2011-12 són:

El nivell de promoció és més alt als centres privats.

Les dones promocionen més que els homes, a tots els cursos, a tots els centres i tant a les Balears com al conjunt estatal.

Tot i la millora amb relació a cursos anteriors, la promoció al segon curs d'ESO ha estat molt baixa el darrer curs.

La promoció als quatre cursos d'ESO en els centres públics no concertats sol estar al voltant del 95%. En els centres privats concertats, la promoció a les Balears gira al voltant del 85% i en l'àmbit estatal sobre el 90%, tot i que a mesura que avancen els cursos la promoció l'àmbit estatal s'aproxima al nivell de les Balears. En els centres públics, els nivells de promoció dels quatre cursos de l'ESO mai no superen el 79% a les Balears; habitualment, els nivells de promoció són entre un i quatre punts més baixos que en el conjunt estatal ([vegeu el quadre III-84](#)).

Al nivell postobligatori, les baixes taxes d'escolarització se sumen a les baixes taxes de graduació. La taxes brutes de graduació a la secundària no obligatòria, tant dels cicles formatius com del batxillerat, són baixes amb relació al conjunt de l'Estat. Concretament, al batxillerat l'anàlisi del nivell de promoció de l'alumnat en els diferents nivells durant el curs 2010-2011 és la següent ([vegeu els quadres III-85 i III-86](#)):

La graduació a primer i segon curs de batxillerat a les Balears és entre sis i set punts inferior a la mitjana estatal de graduació. Només un 72,9% dels alumnes de primer i i un 71,9% del segon curs de batxillerat es varen graduar el curs 2010-11.

La graduació és molt més alta en els centres privats, tant a primer com a segon. Només un 68,8% de l'alumnat de primer dels centres públics es va graduar, i un 83,8% dels alumnes de centres privats es graduaren. A segon va graduar-se un 68,6% de l'alumnat de centres privats i un 78,7% dels centres privats.

Les dones es graduen més. A primer ho va fer un 75,3% de les dones de Balears (només un 69,9% dels homes); a segon de batxillerat es va graduar un 73,2% de les dones (només un 70,3% dels homes).

Per especialitats formatives, a Ciències i Tecnologia i a Ciències Socials els nivells de promoció són més baixos que els de la mitjana estatal (entre 4 i 6 punts més baixos), mentre que la taxa de graduació d'Arts Escèniques, Música i Dansa és més alta: quatre punts al primer curs i 11,2 al segon curs. Un 73,8% de l'alumnat de segon d'aquesta especialitat a les Balears va promocionar (la taxa estatal va ser de 62,6%).

Quant a l'educació d'adults de caràcter formal, el total d'alumnes durant el curs 2011-12 és de 11.526 persones, de les quals només 40 varen cursar els estudis en centres privats. Dels centres públics, els ensenyaments que concentren la major part de l'alumnat són [\(vegeu el quadre III-87\)](#):

ensenyaments inicials: 952.

educació per a persones adultes: 4.946.

llengua castellana per a immigrants: 1.555.

altres llengües: 2.128.

Als ensenyaments de règim especial s'han comptabilitzat un total de 26.824 alumnes, la majoria a centres públics, ensenyaments d'adults (principalment formal) i ensenyaments d'idiomes [\(vegeu el quadre III-88\)](#).

5.1.2. L'ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER

L'escolarització de l'alumnat estranger procedent de diferents països al conjunt de l'Estat i especialment de les Illes Balears és un fenomen que ha tengut i té conseqüències importants i significatives en el conjunt del sistema escolar, tant des d'una perspectiva macro com des d'una perspectiva de centre. Aquest fenomen ha experimentat recentment una evolució cap a l'estabilització de la població escolar immigrada a les escoles de les Illes Balears.

Tal com ja hem plantejat en els informes dels anys anteriors, és evident que el sistema educatiu de les Illes Balears s'ha caracteritzat, principalment a partir de la segona meitat dels anys 90, per un procés de creixement important de

l'alumnat procedent de l'estranger de diversos països; un creixement que ha suposat l'existència d'un sistema escolar inestable des de la perspectiva d'haver de donar resposta a la demanda de places escolars en els nivells, fonamentalment, obligatoris. Un creixement, doncs, de l'alumnat estranger que no només ha tengut i està tenint un impacte en la construcció de centres escolars, sinó que està impactant sobre els resultats i el rendiment educatiu, en el desenvolupament de programes específics per a aquest col·lectiu, en la formació permanent de professorat sobre aquesta qüestió, o en la posada en marxa de programes socioeducatius en zones i centres educatius determinats.

Així doncs, el creixement del nombre d'estudiants estrangers escolaritzats a les Illes Balears ha estat i és un dels més importants en l'àmbit de les comunitats autònomes espanyoles. I aquest fet, que cal veure amb una mirada de normalitat, està incidint de forma negativa en la perspectiva dels resultats escolars i en el fet que la Comunitat Autònoma de les Illes Balears tengui encara una major preocupació per la qüestió de la quantitat, de l'escolarització, de la construcció de centres educatius, del reclutament de professorat, que per la qüestió de la qualitat educativa. Cal tenir en compte que els recursos econòmics existents resulten totalment insuficients per donar una resposta adequada, tant des de la perspectiva de la quantitat, com des de la perspectiva de la qualitat.

Tanmateix, aquest creixement del nombre d'estudiants estrangers matriculats al sistema escolar sembla arribar al final; efectivament, la crisi econòmica que ens està afectant de forma important des de fa una sèrie d'anys està incidint en el procés d'arribada d'immigrants a les Illes Balears. I aquest fet està influint de forma molt important en l'estabilització educativa i en l'existència d'una tendència de manteniment del nombre quantitatiu d'alumnes escolaritzats en els centres de les Illes Balears durant el curs 2011-2012.

És evident que aquesta tendència cap a l'estabilització del sistema educatiu, en aquest moment de crisi econòmica i pressupostària, és una notícia positiva que podrà repercutir, juntament amb altres mesures, programes i recursos, a millorar la qualitat educativa a mitjà termini. Des d'aquesta perspectiva, algunes dades demogràfiques ens poden ajudar a entendre aquest procés

d'estabilització del nombre d'estudiants procedents de l'estranger en els centres educatius de les Illes Balears.

Així doncs, per entendre la importància de l'alumnat estranger a les Illes Balears, és necessari conèixer algunes dades demogràfiques de les Illes Balears i d'Espanya. En aquest sentit, s'ha de tenir en compte, segons dades de l'INE, la presència percentual de la població estrangera a les diferents CA, que situa les Illes Balears en primer lloc amb el 21,8%. La mitjana espanyola es del 12,2%.

Així doncs, malgrat la importància de la població estrangera a les Illes Balears, sembla que el factor migratori ha perdut la rellevància d'anys anteriors en l'increment de la població de la CAIB, fet que té correlació en l'àmbit educatiu.

En línies generals, continua el retorn de persones originàries d'Hispanoamèrica a causa de la crisi econòmica. No obstant això, es manté l'arribada de ciutadans procedents de països d'incorporació recent a la UE, com Romania i Bulgària. Així mateix, s'observa el manteniment d'altres nacionalitats com l'alemanya i una petita baixada de la britànica i, per últim, es manté un creixement en l'arribada de població procedent de la Xina.

El fet que molts dels retorns afectin persones i famílies en edat laboral (40–45 anys) té un efecte en la pèrdua d'alumnat i ajuda a explicar la baixa de matrícula en els nivell d'ensenyament obligatori, malgrat un petit augment de l'alumnat estranger matriculat en nivells educatius postobligatoris.

Si observam la globalitat de les nacionalitats presents a l'arxipèlag balear, hi destaquen els residents procedents del Marroc, l'Equador, l'Argentina, Colòmbia, Alemanya, el Regne Unit, Romania, l'Uruguai i Bolívia.

En tot cas, el que resulta evident és que el percentatge d'alumnat estranger per comunitats autònomes el curs 2009-2010, segons dades del Ministeri d'Educació, confirma la importància d'aquest fenomen a les Illes Balears. Juntament amb La Rioja, presenta el percentatge més alt d'alumnat estranger escolaritzat. Les xifres resulten prou semblants a les de cursos anteriors, la qual cosa és un reflex de l'estabilitat i creixement d'aquest percentatge.

Tanmateix, aquest percentatge d'alumnes estrangers a les escoles de les Illes Balears resulta, tant des d'una perspectiva de places com des d'una perspectiva de la gestió educativa de la diversitat, un fenomen que necessita molts de recursos, una formació específica del professorat, la implicació dels serveis socials i educatius de la comunitat, etc. En definitiva, una gestió que implica un gran esforç, sobretot a determinats centres i a determinades zones per l'important percentatge d'alumnes estrangers escolaritzats.

Les dades de l'INE mostren el balanç migratori negatiu a Espanya; l'emigració supera la immigració i el saldo migratori és negatiu per primera vegada en tres dècades, amb 50.090 habitants menys. El ritme de creixement de la població estrangera a les Illes Balears s'ha debilitat de forma substancial durant els dos darrers exercicis, i destaca especialment el retorn de moltes famílies i individus d'origen llatinoamericà. A diferència d'anys anteriors, el creixement de població estrangera (0,22%) és inferior a l'augment de població espanyola (0,75%) durant l'any 2011. En xifres absolutes, trobam 242.812 estrangers i 870.302 espanyols a les Illes Balears.

Amb relació a la situació de l'alumnat estranger present en el sistema educatiu de les Illes Balears, a nivells no universitaris s'ha experimentat un descens important de 1.458 alumnes. El total d'alumnat estranger matriculat és de 26.413 alumnes. La dinàmica que s'observa és de continuïtat en davallada d'alumnat estranger iniciada de forma perceptible el curs anterior 2010-2011, i constatable també durant l'actual. Únicament s'observa un cert estancament de la població escolar de nacionalitat estrangera a les etapes postobligatòries ([vegeu el quadre III-89](#)).

Els efectes de la continuïtat i agreujament de la crisi econòmica afecta de forma important els sectors socials amb una situació socioeconòmica més precària com són moltes de les famílies estrangeres que, com a sortida, opten pel retorn als països d'origen.

L'alumnat estranger a les Balears representa el 14,91 % del total, quasi un punt manco que el curs anterior. Formentera és l'única illa que ha vist augmentar el percentatge d'alumnat estranger fins al 21,63% del total; Mallorca se situa en la

mitjana balear, 14,48%; Eivissa situa la presència d'alumnat estranger en el 17,40%; i per últim, Menorca presenta un tant per cent inferior xifrat en el 12,18% ([vegeu el quadre III-90](#)).

Amb relació al curs anterior, la pèrdua d'alumnat estranger per illes és la següent:

A Mallorca, de 21.593 alumnes del curs 2010-2011 es davalla a 20.700 alumnes, la qual cosa suposa una pèrdua de 894 alumnes.

A Menorca, de 2.493 alumnes del curs 2010-2011 es davalla a 2.063 alumnes, la qual cosa suposa una pèrdua de 430 alumnes.

A Eivissa, la davallada és inferior i se situa en una pèrdua de 161 alumnes, dels 3.556 alumnes estrangers matriculats durant el curs 2010-2011 es davalla a 3.395 alumnes.

L'única illa que veu augmentar el nombre d'alumnes estrangers és Formentera, que incrementa en 27 el total; de 229 matriculats durant el curs 2010-2011 s'incrementa fins a 256 durant el curs actual.

En general, la pèrdua d'alumnat estranger ha estat menys important a les Pitiüses que la registrada a Mallorca i a Menorca.

De l'observació de l'evolució de la distribució de la població escolar de nacionalitat estrangera a les Illes Balears, per etapes educatives durant el darrer curs escolar, s'observa que la davallada en 1.458 alumnes afecta, especialment, el sistema educatiu obligatori, i únicament augmenta el nombre d'alumnes estrangers als nivells postobligatoris ([vegeu el quadre III-91](#)).

A l'etapa d'educació infantil la disminució ha estat de 568 alumnes, a l'etapa d'educació primària la disminució d'alumnat estranger ha estat de 879 alumnes i, per últim, a l'etapa d'ESO la davallada ha estat de 124 alumnes.

Amb relació a la resta de nivells d'estudis s'observa un increment de 101 alumnes, tendència que pràcticament s'estanca respecte de l'observada l'exercici anterior.

L'illa de Mallorca, amb 20.700 alumnes estrangers, recull el 78.37% del total, seguida d'Eivissa que amb 3.395 alumnes, suposa el 12.85%. A Menorca hi ha 2063 alumnes estrangers que representen el 7.81%. La resta, 256 alumnes, els trobam a Formentera i representen el 0.96.% ([vegeu el quadre III-92](#)).

L'impacte del retorn de les famílies estrangeres ha afectat el conjunt del sistema educatiu de les Illes, i confirma la tendència que es va iniciar el curs anterior.

Amb relació al curs anterior podem observar que durant l'any acadèmic 2011/2012 continua la concentració majoritària de l'alumnat estranger en els centres públics de les Illes: 22.248 alumnes (85%); 4.165 alumnes (15%) en els centres concertats i privats.

Han causat baixa als centres públics un total de 1.223 alumnes estrangers i, en els privats i concertats la disminució es de 225 alumnes.

En el cas de les Illes Balears, la presència d'alumnat estranger en els centres públics (85%) supera en tres punts la mitjana espanyola, que se situa en el 82% ([vegeu el quadre III-93](#)).

S'observa un increment en un punt percentual de l'alumnat estranger escolaritzat als centres públics amb relació al percentatge dels tres cursos anteriors i, per tant, un retorn a les dades del curs 2007-2008. Si bé molts centres concertats han superat els factors de caire ideològic, cultural i social per admetre aquest alumnat, els factors de caire econòmic encara representen un handicap important. Les taxes a pagar per diferents serveis i materials als centres concertats suposen una dificultat afegida per a moltes famílies estrangeres de nivell econòmic baix, especialment en el moment de crisi econòmica com l'actual.

Durant el curs escolar 2011/2012 la distribució d'alumnat estranger matriculat en els centres educatius de les Illes Balears per àrees continentals de procedència és la següent: del continent americà, 14.013 alumnes; del continent europeu, 6.856 alumnes; del continent africà, 5.480 alumnes; del continent asiàtic, 1.390; i d'Oceania, 132 alumnes.

Pel que fa als percentatges, l'alumnat estranger d'origen europeu manté el 25% del total. També ho fa l'alumnat del continent africà, que representa el 20% del total. Amb relació a la resta d'alumnat estranger, davalla un punt l'originari del continent americà, que passa del 50 al 49%, i s'incrementa en un punt el procedent de l'àrea geogràfica d'Àsia i Oceania, fins a representar el 6% del total.

Amb relació a la diversitat quant als països de procedència de l'alumnat s'observa una petita davallada en el conjunt de les Illes de dues nacionalitats manco, i se situen en 142 les nacionalitats presents als centres educatius de les Illes ([vegeu el quadre III-94](#)).

L'anàlisi de l'alumnat estranger per nacionalitats mostra l'existència de 15 nacionalitats que classificades de major a menor presència són ([vegeu el quadre III-95](#)):

amb més de 2.000 alumnes, el Marroc, l'Equador, l'Argentina i Colòmbia.

amb més de 1.000 alumnes, Alemanya, Romania (que passa davant el Regne Unit), el Regne Unit.

amb més de 500 alumnes: l'Uruguai, Bolívia, Bulgària, la Xina, el Brasil, Xile, República Dominicana i Rússia.

En conjunt, els 15 països sumen un total de 20.834 d'alumnes, que representen el 78.87 % de l'alumnat estranger present en el sistema educatiu de les Illes Balears durant el curs 2011-2012.

Per illes, les nacionalitats més representatives són les següents:

Mallorca: el Marroc, l'Equador, l'Argentina, Colòmbia, Alemanya, l'Uruguai, Bolívia, Romania i el Regne Unit.

Menorca: l'Equador, el Marroc, el Regne Unit, l'Argentina, Colòmbia, Bolívia i el Brasil.

Eivissa: el Marroc, l'Equador, l'Argentina, Colòmbia, Romania, el Regne Unit, Alemanya i l'Uruguai.

Formentera: l'Argentina, el Marroc, Colòmbia, Romania i Alemanya.

D'aquests 15 països, els que presenten un major nombre de baixes d'alumnat són: l'Argentina (-310), l'Equador (-225), Colòmbia (-132), el Marroc (-120), l'Uruguai (-101), Alemanya (-99), el Brasil (-91), Bolívia (-68), Xile (-63), el Regne Unit (-57), la Xina (-14), Romania (-13). Només tres dels 15 països presenten un increment d'alumnat respecte del curs anterior: Bulgària, amb 72 alumnes més; República Dominicana, amb 71 alumnes més; i Rússia, amb 37 alumnes. En conjunt, aquestes nacionalitats, amb una pèrdua conjunta de 1.173 alumnes, representen el 80% dels 1.458 alumnes estrangers que es donen de baixa durant el curs 2011-2012.

5.1.3. L'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT

D'acord amb les dades de la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats, l'atenció a l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu (NESE) a les Illes Balears durant el curs 2011-12 ha arribat a un total de 21.996 alumnes: 9.029 a centres d'educació infantil i primària, 6.771 a instituts d'educació secundària, 606 a centres d'educació infantil, 3.019 a centres de primària i 2.571 a centres de secundària ([vegeu el quadre III-96](#)).

Pel que fa a la problemàtica de l'absentisme, el nombre de casos detectats durant el curs 2011-12 per part de la Conselleria ha estat de 54 alumnes. Els plans PISE i ALTER, d'intervenció socioeducativa d'escolaritat compartida pretenen prevenir i pal·liar l'absentisme escolar i afavorir la permanència en l'educació secundària obligatòria o l'ingrés en la formació professional inicial.

Es tracta de programes d'intervenció socioeducativa amb caràcter transitori per atendre les necessitats educatives específiques de caràcter socioeducatiu de l'alumnat amb risc d'exclusió escolar i/o social, i amb els quals les mesures ordinàries i extraordinàries aplicades dins els centres educatius de secundària no han aconseguit els resultats desitjats. D'altra banda, es pretén facilitar el retorn o no abandonament de l'activitat acadèmica i/o formativa reglada o no reglada.

Als programes d'intervenció socioeducativa, s'hi pot incorporar alumnat de 14 a 16 anys, en determinats casos fins als 18, matriculat a centres d'educació secundària sostinguts amb fons públics, que presenten dificultats greus d'adaptació a l'entorn escolar derivades de condicions especials de caràcter social, personal o familiar i en situació de risc d'exclusió escolar i/o social, per als quals s'aconsella la realització d'una part de l'horari lectiu en aules externes als centres educatius corresponents on desenvolupen un programa socioformatiu. Els trets característics que defineixen el perfil d'aquests alumnes són, a més d'un retard en els aprenentatges, absentisme injustificat o rebuig a l'escola, problemàtica social i/o familiar, conductes inadequades i asocials, el fet de presentar de manera reiterada i contínua desajusts conductuals greus, etc.

La modalitat PISE d'aquests programes es duu a terme amb la col·laboració dels consells insulars, ajuntaments, associacions i entitats sense ànim de guany que tenguin acord signat amb la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats, i que, per la seva experiència i especialització, puguin oferir activitats específiques complementàries adaptades a les necessitats derivades de la inadaptació al medi escolar. Durant el curs 2011-12 hi han participat 92 alumnes i un total de 46 centres (*vegeu el quadre III-13*). S'han signat 20 convenis de col·laboració entre la Conselleria i els ajuntaments (15 de Mallorca, tres de Menorca, un d'Eivissa i un de Formentera).

Al programa Alter, durant el curs 2011-12, hi han participat un total de 205 alumnes, 40 més que el curs anterior, i la majoria de Mallorca ([vegeu els quadres III-97](#)).

Les actuacions del **Programa d'acollida, integració i reforç educatiu**, PAIRE, impulsades des de la Direcció General d'Ordenació, Innovació i Formació del Professorat consisteixen en:

Programes d'acolliment educatiu: informació, orientació i acompanyament per a l'accés i la integració en el sistema educatiu espanyol.

El material de suport consisteix en carpetes editades en català i deu idiomes més (xinès, àrab, francès, anglès, polonès, romanès, alemany, búlgar, castellà, portuguès) per tal de facilitar a les famílies i l'alumnat immigrant informació sobre el sistema educatiu, la llengua catalana i els recursos educatius. Aquestes carpetes es distribueixen des de les oficines d'escolarització o des dels centres educatius públics i concertats de les Illes Balears que acullen alumnat d'integració tardana al sistema educatiu de les Illes Balears. El total de carpetes distribuïdes ha estat:

Palma: 114 carpetes distribuïdes a 95 centres.

altres municipis de Mallorca: 194 carpetes distribuïdes a 84 centres.

Menorca: 98 carpetes distribuïdes a 30 centres.

Eivissa i Formentera: 182 carpetes distribuïdes a 52 centres.

A part, totes les oficines d'escolarització disposen d'un programa de suport i acompanyament en el moment de la matriculació. Aquest programa (telefònic o presencial) s'adreça a les famílies d'origen immigrant que acudeixen a les oficines d'escolarització per tal d'obtenir una plaça escolar per als fills. Disposen d'aquest servei totes les oficines d'escolarització de les Illes Balears (Palma, Marratxí, Inca, Calvià, Manacor, Maó, Eivissa). Les oficines d'escolarització de Mallorca disposen d'un servei d'interlocució presencial (xinès, rus, àrab, búlgar, anglès, i francès) i, a la vegada, d'un servei d'interlocució telefònic (32 llengües més).

Programa de mediació educativa: programa dirigit a l'alumnat immigrant dels centres públics i/o concertats de les Illes Balears i famílies, a més de professorat, en general, i departaments d'orientació, així com oficina

d'escolarització, per tal de detectar les necessitats de les famílies i poder prevenir situacions d'incomunicació originades per les interferències entre la cultura d'origen i l'autòctona.

El nombre total d'entrevistes, acompanyaments i assessoraments a les Illes Balears es distribueix de la manera següent:

entrevistes a famílies: 119 a Palma, 165 a altres municipis de Mallorca, 115 a Menorca i 191 a Eivissa.

acompanyaments de les famílies als centres educatius on han obtingut la plaça escolar per al seu fill: 104 a Palma, 146 a altres municipis de Mallorca, 63 a Menorca i 135 a Eivissa.

assessoraments: 26 a Palma, 95 a altres municipis de Mallorca, 15 a Menorca i 233 a Eivissa.

El **material didàctic** (Som i estam i Del món a les Illes) per a l'aprenentatge de la llengua i el coneixement de l'entorn s'adreça a alumnat immigrant d'entre 11 i 16 anys que s'incorpora a les aules dels centres d'educació secundària de les Illes Balears sense conèixer les llengües catalana i castellana.

Els programes de suport i de compensació educativa en els centres escolars es basen en l'aprenentatge de les llengües de la societat d'acolliment i suport del sistema d'ajudes a l'àmbit escolar. Alguns exemples són el Programa itinerant d'acolliment i suport lingüístic o el Programa de suport per al professorat d'atenció a la diversitat

Programa itinerant d'acolliment i suport lingüístic (ESADI) per a l'alumnat immigrant que s'incorpora tardanament al sistema educatiu de les Illes Balears. Amb aquest programa es pretén millorar els índexs d'èxit escolar i la integració social, en el grup i en el centre. Els centres docents que han sol·licitat aquesta intervenció de l'ESADI són els següents:

Palma: 55 centres, dels quals 28 són centres d'educació infantil i primària, 12 instituts d'ensenyament secundari i 15 col·legis concertats.

altres municipis de Mallorca: 84 centres, dels quals 51 són CEIP, 15 IES i 18 CC.

Menorca: 30 centres, dels quals 19 són CEIP, 7 IES i 4 CC.

Eivissa i Formentera: 52 centres, dels quals 36 són CEIP, 10 IES i 6 CC.

Programa de suport per al professorat d'atenció a la diversitat (AD) especialitzat en atenció a l'alumnat immigrant en els centres públics de primària. Per a l'alumnat immigrant que s'incorpora a les aules dels centres sostinguts amb fons públics de les Illes Balears i que no són competents ni en català ni en castellà s'ha comptat amb una dotació en plantilla de professorat de suport:

professorat d'atenció a la diversitat (AD) que forma part de l'equip de suport a les Illes Balears: 21.7.

professorat contractat específicament per a les aules d'acolliment en els centres educatius d'atenció primària: s'han contractat 12 professors tutors per a les aules d'acolliment.

aules d'acolliment en els centres d'educació primària i secundària: 12 aules d'acolliment a CEIP de Mallorca que acullen un total de 169 alumnes.

plans d'acolliment revisats i actualitzats: 12.

El **Programa de formació de professionals en atenció i gestió de la diversitat** a l'àmbit educatiu té com a finalitat impulsar la formació inicial dels equips de suport, departaments d'orientació en atenció a la diversitat des del punt de vista de l'escola inclusiva i el suport escolar integrat.

S'han duit a terme 6 cursos:

Mallorca: tres a Palma i un a Inca

Menorca: un curs: 74 sol·licituds, 74 admissions, 60 certificacions.

Eivissa i Formentera: un curs a Eivissa, 72 sol·licituds, 72 admissions, 42 certificacions.

Per a la promoció de **l'educació intercultural** es compta amb recursos materials i didàctics, així com pràctiques educatives que puguin propiciar la convivència intercultural i l'aprenentatge de les llengües i cultures d'origen. Destaquen les activitats següents:

Tallers interculturals: diferents tallers que s'ofereixen als centres educatius per tal d'apropar les diferents cultures.

S'han presentat 32 projectes (17 a Mallorca, 9 a Menorca, 8 a Eivissa i Formentera).

S'hi implicaren 543 professors (384 de Mallorca, 66 de Menorca, 93 d'Eivissa).

El nombre aproximat d'alumnes que hi participà és de 13.575 (9.600 de Mallorca, 1.650 de Menorca, 2.325 d'Eivissa).

El programa Entre Illes té com a objectiu fomentar el coneixement entre illes i afavorir el coneixement de la diversitat de l'entorn pròxim.

Es presentaren un total de set projectes (dos a Mallorca, dos a Menorca, tres a Eivissa).

Hi participaren 309 alumnes (224 de Mallorca, 43 de Menorca, 42 d'Eivissa).

El **Programa de llengua àrab i cultura marroquina (LACM)** és una iniciativa adreçada a l'alumnat marroquí escolaritzat en els centres públics de Mallorca fora de l'horari lectiu. Aquest programa forma part del conveni de cooperació cultural entre els Govern espanyol i el del Marroc, i està adreçat a l'alumnat

marroquí escolaritzat en els centres educatius espanyols d'educació primària i secundària.

Els objectius d'aquest programa són l'ensenyament de llengua àrab i cultura marroquina a l'alumnat marroquí escolaritzat (així com a altre alumnat interessat), i proporciona una formació que els permet conservar la identitat i viure la seva cultura respectant la del país d'acollida, tenir confiança en ells mateixos i en el seu futur i evitar els aspectes negatius que poden generar els efectes de la immigració. És un programa intercultural que intenta afavorir la integració escolar i sociocultural d'aquest alumnat en el sistema educatiu i la societat. Durant el curs escolar 2011/2012 hi han participat set centres, 176 alumnes, amb una mitjana de dedicació de 44 hores setmanals.

El **Pia PROA** (programes de reforç, orientació i suport) és un projecte de col·laboració entre el Ministeri d'Educació i les comunitats autònomes i pretén abordar necessitats associades a l'entorn sociocultural de l'alumnat, mitjançant programes de suport als centres educatius i amb la finalitat de lluitar contra la desigualtat, atendre els col·lectius més vulnerables i fer prevenció de situacions d'exclusió social. S'hi persegueixen tres objectius estratègics: aconseguir l'accés a una educació de qualitat per a tots, enriquir l'entorn educatiu i implicar la comunitat local. Durant el curs 2011-12 hi han participat un total de 68 centres, 1.320 alumnes, 223 professors voluntaris i 440 tutors ([vegeu el quadre III-98](#)).

Dins el conjunt de **mesures d'atenció educativa dins l'àmbit sociosanitari** destaquen: el Servei d'Atenció Educativa Domiciliària (SAED), el Projecte Aula Hospitalària i la Unitat Terapèutica Educativa de Suport (UTES).

L'Aula Hospitalària de Son Espases proporciona atenció educativa a infants i joves de 3 a 16 anys, per tal d'evitar la desconexió amb el món escolar que pot comportar una llarga hospitalització, sempre que l'equip mèdic ho aconselli i la família hi estigui d'acord. El total d'alumnat atès durant el curs 2011-12 ha estat de 127, cinc més que en el curs anterior.

El Servei d'Atenció educativa domiciliària (SAED) rep els alumnes d'educació obligatòria dels centres educatius sostinguts amb fons públics amb necessitat educativa de suport associada a problemes de salut quan, per prescripció facultativa, han de romandre al domicili, sense poder assistir al centre educatiu en períodes superiors a trenta dies. L'alumnat atès els dos darrers cursos, d'acord amb les dades de la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats són:

curs 2010-2011: 34 alumnes (26 a través del SAD i 8 a través de l'ASANO).

curs 2011-2012: 20 alumnes.

La Unitat Terapèutica Educativa de Suport (UTES) està formada per un equip interdisciplinari que dona una atenció integral i específica a la població escolar amb trastorns mentals greus. És una mesura d'atenció a la diversitat per a aquell alumnat en edat d'escolaritat obligatòria que presenta dificultats importants per mantenir l'escolarització a causa de trastorns mentals greus i problemàtica conductual associada. Els objectius que preveu, en primer lloc, són desenvolupar i aplicar programes d'intervenció coordinada entre professionals de la salut, professionals de l'educació i professionals de l'àmbit social per donar resposta integral, tant a l'alumnat de l'etapa obligatòria afectat de trastorns mentals greus i problemàtica conductual associada i a les seves famílies, com a la comunitat educativa a la qual pertanyen. En segon lloc, l'impuls de mesures integradores, directes o indirectes, d'acord amb les necessitats, els interessos i les expectatives de l'alumnat que s'ha d'atendre, en el sentit de facilitar el manteniment a la xarxa de recursos educatius, sanitaris i socials ordinaris. I que si temporalment s'han de prendre mesures extraordinàries es pugui garantir el retorn coordinat amb la xarxa.

L'alumne de la UTES continua matriculat al seu centre d'origen, sota la responsabilitat del seu referent de la UCSMIA i els diferents serveis implicats. Al mateix temps pot gaudir de tots els drets i deures inherents a aquesta situació. El curs 2011-12 hi han participat 60 alumnes.

Finalment, el Programa d'unitats volants d'atenció a la integració compta amb equips de professors itinerants que es desplacen als centres educatius de les Illes Balears sostinguts amb fons públics per atendre alumnat amb trastorn de l'espectre autista (el curs 2011-12 s'han atès 172 alumnes), discapacitat auditiva (47 alumnes) i discapacitat visual (139 alumnes).

5.2. ELS ESTUDIS UNIVERSITARIS

La Universitat de les Illes Balears, des de fa anys, està sofrint les retallades econòmiques dels diversos governs autonòmics, però les mesures que s'hi estan prenent actualment posen en qüestió tot l'avanç que fins ara s'havia aconseguit. Així, es pot afirmar que la UIB és, malgrat els problemes de joventut, de finançament, del tipus de plantilla, de l'organització interna o del suport empresarial i social, una universitat de qualitat pel que fa a la docència, la investigació i l'impacte socioeconòmic i cultural. Però, amb les mesures que s'han pres fins ara, podem constatar que la UIB és una de les universitats més mal finançades de l'Estat. I malgrat aquest fet incontestable cal assenyalar les aportacions de la UIB a la societat de les Illes Balears, amb més de 45.000 professionals que han sortit de les seves aules universitàries. Cal assenyalar-ne l'eficiència investigadora, l'aportació a la transferència de coneixement, la importància des de la perspectiva cultural i social, cal assenyalar les aportacions que ha fet a la millora del PIB i a la fiscalitat balear, etc. La UIB ha de fer les reformes pròpies, en el marc de la reforma universitària de la universitat espanyola, amb decisions pròpies i amb la col·laboració lleial i real de l'Administració autonòmica i de la pròpia societat. I tot això serà clau per aconseguir una universitat de més qualitat, més europea, més internacional, més incardinada i més visible dins la societat del coneixement, de la recerca i de la innovació.

5.2.1. CONTEXT

En el curs 2011-12, a les universitats presents a les Illes Balears, encara coexisteixen diferents estructures formatives: estudis de primer i segon cicle (derivats de l'estructura anterior a l'EEES), estudis de grau, màsters oficials i programes de doctorat. Els estudis de primer i segon cicle estan, des de fa

quatre cursos, en vies d'extinció. Per aquest motiu, el nombre d'estudiants matriculats s'està reduint dràsticament en aquests estudis.

Pel que fa al doctorat, actualment ja han finalitzat els programes de doctorat regulats pel Reial Decret 778/1998. Aquests doctorats estaven constituïts per una fase de formació i una altra d'investigació (desenvolupament de la tesi doctoral). Amb l'entrada en vigor del Reial Decret 56/2005 i posteriorment del Reial Decret 1393/2007, els estudiants, en general, estan cursant un màster oficial que és requisit d'accés al doctorat, i estan comptabilitzats com a estudiants de màster. Això explica que tots els estudiants que abans es computaven directament en el doctorat, encara que n'estiguessin cursant la part formativa, es distribueixen ara entre el màster (segon cicle) i el període d'investigació del doctorat (tercer cicle).

Al marge d'aquests canvis, aquest any acadèmic, com l'anterior, ha estat marcat profundament pel context de recessió en què es troba la dinàmica social i econòmica general, de reducció dels pressupostos, de reforma educativa intensa.

5.2.2. ALUMNAT UNIVERSITARI

Si es presta atenció al nombre d'alumnes, a les Illes Balears varen cursar estudis universitaris a la UIB i a les escoles i centres adscrits un total de 13.531 d'alumnes el curs 2011-2012, enfront dels 14.185 del curs anterior, cosa que suposa un descens d'un 4,61% del nombre d'alumnes, i el retorn a les dades d'alumnat del curs 2008-09. Si ho comparam amb el nivell d'alumnes dels cursos 2006-07, l'increment en els darrers cinc cursos acadèmics només representa un 1,34% ([vegeu el quadre III-99](#)).

A la UIB s'hi haurien d'incloure els alumnes de màster i postgrau, amb 1.886 alumnes més, un nivell en el qual sí que s'ha produït un important increment. L'alumnat que va seguir estudis a la UNED, amb 12.884 alumnes matriculats en aquest darrer curs, 1.725 més que l'any acadèmic anterior, a la UOC, amb un total de 2.149 persones, completen l'alumnat universitari resident a les Illes. Finalment, es poden considerar els 821 alumnes que estudien a altres

universitats de l'Estat. En total, 31.271 alumnes segueixen estudis universitaris, és a dir, hi ha hagut un increment de l'alumnat universitari molt considerable.

En tot cas, no hem d'oblidar que la població jove de les Illes ha augmentat també de forma molt rellevant en els darrers anys, fet que ha neutralitzat la importància dels increments quan es ponderen amb relació al nombre de població jove. Per aquest motiu la taxa neta d'escolarització en educació universitària, calculada només a partir de l'alumnat de les universitats presencials, encara és la més baixa de l'Estat, amb un 10,4, mentre que la mitjana estatal és d'un 26,4. Les altres comunitats amb les taxes més baixes són Castella-la Mancha (11,9) i La Rioja (14,0); mentre que les dues comunitats amb les taxes més elevades són Madrid (39,3) i Navarra (33,2). (MECD, 2012).

A continuació comentarem amb més detall aquestes dades. Per fer l'anàlisi ens centrarem de forma preferent en les dades de la UIB i els centres adscrits, però també s'analitzaran breument les dades de la UNED i de la UOC a les illes Balears.

La Universitat de les Illes Balears (UIB) imparteix en l'actualitat un total de 32 títols oficials de grau, 51 màsters i 31 doctorats. A més, continua oferint 33 estudis de pla antic que desapareixeran en els propers anys, però que encara s'ofereixen de forma residual (sense docència, però amb tutories i exàmens). La transformació de les titulacions, el procés d'adaptació a l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) pràcticament és completa.

Segons la branca de coneixement, no s'observen canvis significatius respecte dels cursos anteriors. Pel que fa a la demanda de nou ingrés dels diversos estudis, es pot comprovar que els tipus d'estudis no s'han modificat, i es dona una estructura per a estudis concentrada en alguns títols i amb una oferta diversificada important entre moltes altres titulacions. Actualment, si es consideren els estudis en procés d'extinció i els graus, el 54,36% de l'alumnat es concentra en sis tipus d'estudis: els de **Mestre**, que en les ofertes de la UIB i de l'escola Alberta Giménez té 2.077 alumnes (15,35%); seguits dels estudis **d'Empresa i Economia**, els quals en les diverses modalitats tenen 2.069 alumnes (15,29%); i els estudis de **Dret**, 1.099 alumnes (8,12%). A continuació,

els estudis de **Turisme**, amb tres opcions (escola Felipe Moreno, Consell d'Eivissa i UIB), que disposen de 835 alumnes (6,17%); els estudis de **salut**, amb l'opció d'**Infermeria** i de Fisioteràpia arriben també a 763 alumnes (5,64%) i les diverses modalitats **d'enginyeries informàtiques**, amb 512 alumnes (3,78%) ([vegeu el quadre III-100](#)).

5.2.3. EVOLUCIÓ DE LA MATRICULA

Al llarg dels cursos que van del 2002 a 2005, la matrícula no havia deixat d'augmentar. Aquesta tendència es va invertir el curs 2005-06, i també va disminuir el curs 2006-07 una altra vegada de forma moderada.

Aquesta tendència havia canviat de forma clara els cursos 2009-10 i 2010-11, i es va arribar als nivells de matrícula dels anys amb més alumnes d'aquest segle, però aquest darrer curs s'ha tornat al nombre d'alumnat de 2008-09. Per donar només dues dades, el curs 2006-07 la UIB va comptar amb 3.698 alumnes de nou ingrés, l'any 2010-11 es va arribar als 4.357 alumnes de nou ingrés, però aquest darrer any acadèmic, 2011-12, s'ha tornat a 3.669 alumnes de nou ingrés ([vegeu el quadre III-101](#)).

Si es considera l'evolució de l'alumnat de la UNED i de la UOC, sense considerar l'alumnat de postgrau, s'hi pot observar una evolució similar a la de la UIB. Ha augmentant de manera sostinguda el nombre alumnes des de 2005-06, però sense reduccions en el darrer any acadèmic.

Les tendències en el conjunt de l'Estat han estat molt similars a les de la UIB, amb un descens moderat però sostingut respecte dels cursos de finals dels anys noranta fins als anys 2007-08, però amb una recuperació significativa en els darrers anys acadèmics. L'explicació més comuna entre els analistes ha estat la de la inversió en formació, en el temps d'espera dilatat per accedir al mercat de treball.

La distribució per sexe per al conjunt de la UIB, sobre la matrícula del curs 2011-12, és del 59,71% per a les dones i el 40,29% per als homes; es continua amb els percentatges de l'any 2010-11: 60,06% per a les dones i el 39,94% per als homes. El percentatge de dones a la UIB continua superant en quasi sis

punts la mitjana per al conjunt de les universitats espanyoles en aquest mateix curs (53,9%). Aquesta diferenciació per sexe superior a la de l'Estat pot estar relacionada amb l'estructura de l'oferta de la UIB, en la qual dominen estudis més feminitzats i amb un volum d'alumnat a les enginyeries relativament reduït. La diferenciació apreciable per sexe no és conjuntural, és molt estable en el període dels darrers anys, de fet no ha canviat gaire des del curs 2000-01, ja que llavors hi havia un 58,40% de dones, és a dir, ha augmentat la feminització un poc més d'un punt percentual. Si es calcula la taxa de masculinitat (TM) es pot comprovar que per cada 100 alumnes dones, només n'hi ha 67,46 que són homes (el curs 2003-04, 71,82).

Aquestes dades encara s'han equilibrat una mica entre l'alumnat de nou ingrés; la taxa de masculinitat ha passat d'un 65,46% el curs 2006-07 a un 73,97% el darrer any acadèmic, entre l'alumnat matriculat de nou ingrés. L'explicació més raonable està vinculada a les dificultats d'inserció en el mercat de treball dels joves, la qual cosa provoca una major inversió en formació de llarga durada.

A la UNED les dades mostren una major presència de les dones entre l'alumnat. Les dones en representen el 55,11%, amb una taxa de masculinitat de 81,44%. Mentre que a la UOC, l'equilibri és major, amb un 48,91% de dones i una taxa de masculinitat de 104,47%. La UNED participa de les característiques sociològiques de l'alumnat de la UIB, encara que la mitjana d'edat sigui més elevada. Per aquest motiu l'explicació de la diferenciació per gènere és molt similar a la de la UIB. Pel que fa a la UOC, la mitjana d'edat és molt més elevada que a les altres universitats presents a les Illes Balears; el 89% de l'alumnat té més de 25 anys, és a dir, es tracta d'una opció per completar estudis per part de la població que no ho ha pogut fer abans. En aquesta situació es troben molts més homes que varen accedir prest al mercat de treball.

Per branques d'ensenyament, aquesta distribució mostra resultats diversos: en les enginyeries i Arquitectura tècniques són majoritaris els homes (en algunes carreres, com Enginyeria informàtica, la TM és superior a 1.000 homes per cada 100 dones), resultat que es produeix en el sistema universitari espanyol, en un percentatge molt elevat. A l'extrem oposat, si només se citen les dades

de la UIB, s'hi situen una sèrie de branques: els estudis de grau d'Educació Infantil (TM: 4,32), grau de Pedagogia (TM: 14,68), grau d'Educació Social (TM: 20,83), grau de Treball Social (TM: 31,09), Infermeria (TM: 27,82), grau d'Estudis Anglesos (TM: 30,67), el conjunt de totes les carreres educatives i el conjunt de les filologies.

L'anàlisi d'aquest fenomen ens obliga a pensar en l'evolució de les marques de gènere que caracteritzen les carreres universitàries com a femenines o masculines. Malgrat que l'evolució ha estat cada vegada més igualitària entre els gèneres, moltes dones encara es resisteixen a elegir carreres, tradicionalment considerades com a masculines, i molts homes es resisteixen a elegir carreres considerades com a femenines.

Les dades estadístiques indiquen que des de 1975 es produeix un increment de les matriculacions femenines a la universitat i a totes les carreres. A les carreres tècniques també es produeix aquest increment, però encara estan molt lluny de l'equiparació per sexe. En general, les dones prefereixen carreres de ciències socials, humanes o biosanitàries, i els homes, carreres com Economia, Dret i les enginyeries.

5.2.4. LA UNED I LA UOC EN L'OFERTA I DEMANDA DE L'ALUMNAT DE LA CAIB

La UNED ha desenvolupat una transformació important en els darrers anys. Ha millorat l'adaptació a les tecnologies de la informació, així com les instal·lacions a la CAIB. La seva oferta es concreta en 26 titulacions de grau adaptades a l'EEES, seguides per un total de 8.180 alumnes. Hi domina la titulació de Dret (369 matriculats en el grau) i Psicologia (692 alumnes de grau), que ha augmentat de forma sostinguda en els darrers anys acadèmics. Les dades sobre l'evolució de la matriculació són cada vegada millors. Les dades ajustades, ofertes aquest any acadèmic per la seu de la UNED a les Illes milloren la fiabilitat de les dimensions de la matrícula. Els avantatges que ofereix, pel que fa a la flexibilitat, són importants, però encara no se'n poden conèixer les taxes d'èxit, punt més dèbil de les ofertes d'estudis superiors a distància ([vegeu els quadres III-102 i III-103](#)).

La Universitat Oberta de Catalunya (UOC) té una oferta d'estudis en procés d'ampliació, amb 20 titulacions de pla antic i 15 titulacions de grau adaptades a l'EEES, seguides per un total 2.149 alumnes. Hi dominen la titulació d'Administració d'Empreses (406 matriculats el curs 2011-12, en les diverses modalitats), de Dret (210) i Psicologia (175). Pel que fa als estudis de postgrau, la importància s'ha anat ampliant en els darrers anys, amb 129 alumnes matriculats en vuit màsters oficials, adaptats a l'EEES ([vegeu els quadres III-104 i III-105](#)).

5.2.5. ESTUDIS DE TERCER GRAU I INVESTIGACIÓ A LA UIB

En aquest darrer apartat, el dels estudis de postgrau, la UIB té l'oferta més estructurada, comparativament de més qualitat i amb millors resultats. La matrícula dels programes de doctorat, en el curs 2011-12 ha estat de 333 alumnes; s'ha seguit amb el procés de reforma d'aquest nivell. Part de la reforma significa una reducció en aquest darrer nivell. Cal recordar que l'any passat, 2010-11, el nombre era de 459 alumnes. El procés de reducció es compensa per la matriculació en màsters, i es passa de 596 alumnes el curs 2010-11 a 1.553 alumnes, només a la UIB ([vegeu els quadres III-106a i III-106b](#)).

Amb l'aparició del RD 56/2005, el RD 1393/2007 i el RD 99/2011, la concepció del doctorat base del tercer cicle d'estudis universitaris ha canviat. La regulació anterior (RD 778/1998), ja en extinció, determinava que el doctorat estava constituït per una fase de formació i una altra d'investigació (desenvolupament de la tesi doctoral). Amb l'entrada en vigor del RD 56/2005 i posteriorment del RD 1393/2007, els estudiants, en general, cursen un màster oficial que és requisit d'accés al doctorat, i estan comptabilitzats com estudiants de màster.

Des de la implantació d'aquest nivell de formació universitària, el nombre de màsters s'ha multiplicat per quatre i el nombre d'estudiants per 6,5. Aquest creixement important s'explica per diversos factors: d'una banda, el màster és entès com a formació al llarg de la vida, d'aquí l'alt percentatge d'estudiants amb més de 30 anys que realitzen un màster. Per altra banda, és el nivell formatiu que dona accés al doctorat. Per aquest motiu tots els estudiants

procedents de grau que vulguin realitzar un doctorat han de cursar prèviament un màster que els proporcioni accés al doctorat, i finalment, ha de tenir-se en compte que en molts casos els màsters són especialitzacions professionals, fins i tot en qualche cas representen requisits per al desenvolupament de certes professions (per exemple: MFPR, Màster Universitari de Formació del Professorat, amb 263 alumnes el 2011-12).

Pel que fa als doctorats, segons la branca de coneixement, l'equilibri és notable. Malgrat això, els doctorats de caire humanístic –filologies, Història, Filosofia– (20,42%), Ciències de la Salut i Psicologia (25,83%) i Educació (18,62%) són els que concentren una major proporció d'estudiants, seguits pels de Dret i Economia i Ciències Experimentals. Si s'hi presta atenció de forma més detallada, especialitat per especialitat, la desigualtat per programes de doctorat és apreciable, amb doctorats amb més de 40 alumnes (Educació –Investigació i Innovació–, Ciències Mèdiques Bàsiques) i altres amb un nombre molt reduït d'alumnes (hi ha 13 programes amb menys de cinc alumnes).

No és tan important el volum d'alumnat com la qualitat d'aquests estudis, mesurada per les mencions de qualitat atorgades per l'ANECA i pel nombre de tesis aprovades. En aquest sentit, la UIB, amb 58 tesis llegendes i aprovades en el curs acadèmic 2010-11 (darrer període amb dades de tot l'Estat), se situa entre les universitats menys productives de l'Estat, amb 3,82 tesis per cada 1.000 alumnes (la mitjana estatal és de 6,37 tesis); mentre que les altres dues universitats amb nivells més baixos són la d'Extremadura, amb 4,41 tesis per 1.000 alumnes i les universitats de les Canàries, amb 4,51. Les dues comunitats amb nivells més elevats són Navarra, amb 9,33 i Catalunya, amb un 8,93 tesis per 1.000 alumnes (MECD, 2012).

Si es consideren altres indicadors, es pot dir que la UIB està situada entre les millors de l'Estat pel que fa a la qualitat de la producció científica. L'edició de 2011 dels rànquings ISI de les universitats espanyoles per campus i disciplines científiques, elaborats pels investigadors dels grups de recerca d'Avaluació de la Ciència i de la Comunicació Científica (EC₃) i de Soft Computing and

Intelligent Information Systems (SCI₂S) de la Universitat de Granada, que avaluen la qualitat i l'impacte de la recerca de totes les universitats de l'Estat.

Els rànquings s'han elaborat tenint en compte les dades dels documents indexats a la base de dades acadèmiques ISI Web of Knowledge (Thompson & Reuters), que inclou materials bàsics de la producció científica, com són els articles publicats en revistes d'impacte, el nombre de documents citables, el nombre de cites, la mitjana de citacions, el percentatge de documents altament citats, el nombre de patents i l'índex d'internacionalització dels programes de recerca, entre d'altres criteris.

Segons aquest darrer rànquing, que avalua el període 2006-2011, la UIB ocupa la primera posició en qualitat de la producció científica en les disciplines de Biologia Vegetal i Animal i en Geociències. A més, es troba posicionada entre les deu primeres de l'Estat pel que fa a la qualitat de la recerca. La UIB és la quarta en Psicologia, la cinquena en Informàtica, la sisena en Química, la vuitena en Genètica i Biologia Evolutiva i en Ciències dels Materials i la novena en Ecologia i Ciències Mediambientals.

La UIB també destaca en diversos camps científics, que inclouen diferents disciplines, fet que posiciona globalment la universitat com una de les millors espanyoles pel que fa a la qualitat de la producció científica. En aquest cas, és la tercera de l'Estat en Física, la quarta en Ciències de la Terra i Mediambientals i en Química i Enginyeria Química, la sisena en Ciències Biològiques i en Psicologia i Educació, la vuitena en Tecnologies de la Informació i la Comunicació i la novena en altres Ciències Socials.

Al rànquing elaborat a partir de les dades ISI Web of Knowledge, s'hi han d'afegir les d'un altre rànquing internacional, SCImago, que s'elabora a partir de la base de dades SCOPUS d'Elsevier, i que ja avaluà l'impacte de la recerca en el període 2003-2008 en un 30% per damunt de la mitjana ponderada d'un rànquing mundial que analitza 15.043 universitats i centres de recerca de tot el món, quant a publicacions fetes en revistes que se situen en el primer quartil (màxim nivell de valoració) i a l'impacte d'aquestes.

Les dades publicades el desembre de 2010, ja situaven la UIB en el sisè lloc entre les universitats espanyoles i en la segona posició quant a les publicacions fetes en col·laboració amb altres centres internacionals. A partir d'aquest informe es podia constatar que la transferència de coneixement feta des de la UIB era important. Amb un conjunt de 41 patents, a 18 de les quals s'havia concedit una llicència a empreses, la universitat comptava amb una mitjana de 22 investigadors per a cada patent, mentre que la mitjana espanyola era de 39 investigadors.

Les dades SCImago de 2010 també destacaven que la UIB ja era la segona universitat de l'Estat en col·laboracions internacionals en publicacions científiques. Segons l'estudi, gairebé la meitat dels articles produïts per la UIB (concretament, el 45,5%) es realitzaven en cooperació amb universitats o centres d'investigació de fora de l'Estat. El rànquing SCImago de 2011 posiciona la UIB com el centre 31 de l'Estat quantitativament en producció científica. La Universitat continua destacant en l'aspecte internacional i se situa en la setena posició en el rànquing de publicacions del primer quartil i en la quarta posició quant a impacte normalitzat.

Les dades dels dos índexs permeten afirmar que la producció científica de la UIB i la qualitat han anat millorant en els darrers anys fins a situar-se en posicions capdavanteres en diversos camps com demostra el darrer rànquing ISI Web of Knowledge.

5.2.6. PROFESSORAT DE LA UIB

En l'àmbit dels recursos i l'organització, la reforma de la LOU, aprovada per la Llei orgànica 4/2007, de 12 d'abril, preveu, entre d'altres qüestions, una nova configuració de la docència universitària. L'estructuració del personal docent universitari permanent en dos únics cossos: catedràtics d'universitat (CU) i professors titulars d'universitat (TU), així com la integració en aquests cossos del professorat catedràtic d'escola universitària i el professorat titular d'escola universitària. Segons el que estableix la Disposició addicional 2a de la Llei orgànica 4/2007, que modifica la LOU, podran accedir directament al cos de TU els professors TEU que tinguin el títol de doctor o que l'obtinguin

posteriorment i que estiguin acreditats d'acord amb els mecanismes previstos a la legislació. En aquest sentit, el Consell de Govern ha aprovat la promoció de la majoria de TEU doctors acreditats a TU al llarg dels dos darrers anys acadèmics. Entre 2007-08 i 2011-12 s'ha passat de 164 professors TEU a 73, és a dir, 91 professors han promocionat a TU; també han promocionat a TU 23 catedràtics d'escola universitària, en el mateix període ([vegeu el quadre III-107](#)).

El professorat permanent està format per 486 catedràtics i titulars (39,67%) i per 739 (60,33%) no permanents. Entre el professorat no permanent s'han de diferenciar dos tipus principals, amb 176 contractats (14,37%), el professorat col·laborador, contractats, doctors, ajudants, ajudants doctors, com a nova modalitat de contractació que té com a requisit una acreditació externa per part de l'AQUIB o ANECA. Aquesta modalitat ha anat augmentant en els darrers anys. La segona modalitat és la del professorat associat, amb 539 contractats (44,0%). Aquesta modalitat inclou associats de sis, quatre i tres hores. Com es pot observar al quadre III-31, el professorat no permanent es manté en nivells molt elevats, i augmenten en els darrers cinc cursos acadèmics. Passen de representar el 56,25% el curs 2007-08 a representar un 60,33% el curs 2011-12. La interpretació no pot ser positiva, la inestabilitat i el compromís docent limitat del professorat associat amb poques hores de dedicació i amb retribucions reduïdes, pot afectar la qualitat de la docència.

Les 1.225 places, en equivalents a jornada completa (EJC) —és a dir, equivalents a 37,5 h setmanals— representen 924 docents. Això significa que si només es considera aquest professorat teòric (EJC), s'ha produït un augment en el nombre de professors i (800 EJC el 2005 a 914 EJC actuals), però s'ha mantingut la ràtio d'alumnes per professor: amb 14,53 el curs 2011-12, quasi la mateixa ràtio que en el curs 2005-06.

És molt destacada la proporció de professors associats, ajudants i altres no permanents en alguns departaments, per exemple en els d'Infermeria i Fisioteràpia, Pedagogia i Didàctiques Específiques, Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació. S'ha de mantenir la valoració feta en informes anteriors, en el sentit que les reformes i la resposta als canvis s'han fet, en bona part, gràcies a la contractació de personal associat i altre professorat no

permanent, és a dir, s'ha produït un increment constant d'aquest tipus de personal, en contra dels criteris manifestats per la gran majoria de responsables universitaris.

És evident que la política de professorat de la UIB no depèn només dels canvis legals relatius a l'EEES. S'han de produir canvis també en el finançament de la UIB per tal d'afavorir la capacitat de millora de les dotacions de professors i investigadors permanents.

5.2.7. PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS

Pel que fa a les accions en matèria de personal d'administració i serveis, cal referir-se, fonamentalment a la dotació. Pel que fa a la dotació de personal d'administració i serveis (PAS), la UIB compta (segons pressuposts de 2011) amb 564 professionals funcionaris i contractats de nivells molt diferents, des d'auxiliars de suport administratiu, fins a tècnics superiors de diverses especialitats. Segons el quadre de quinze indicadors institucionals, inclòs al pressupost de la UIB, el PAS ha passat de 461 professionals el 2005 a 564 el 2012, i s'ha modificat la ràtio professors/PAS, que ha passat d'1,74 el 2005 a 1,65 el 2012. El PAS s'ha incrementat, però la dificultat d'interpretació d'aquesta ràtio és gran, ja que la variació podria indicar una reducció del suport a les tasques acadèmiques o una major eficiència d'aquest suport, potser per una certa economia d'escala a les organitzacions de suport (serveis diversos de la UIB).

5.2.8. PRESSUPOST

Dos dels grans principis que han de regir el finançament universitari són la suficiència i l'equitat, juntament amb una gestió eficaç i eficient dels recursos que s'hi destinen. Per suficiència s'entén un finançament adequat a les funcions encomanades a la Universitat: formació, recerca i desenvolupament social i econòmic. Un finançament que permeti una activitat acadèmica de qualitat, competitiva en el terreny europeu i internacional, que generi projectes i iniciatives singulars i complementàries en el si de la Universitat de les Illes Balears.

Pel que fa al pressupost de la UIB, vegeu els quadres III-108 i III-109.

Aquest any 2012 s'ha aprovat un pressupost de 88.221.578,30 euros és a dir, ha disminuït un 14,33% respecte del curs anterior (102.979.116,20 euros). Aquesta reducció ha representat un tall en un procés d'increment sostingut en els quatre pressupostos anteriors. La crisi ha afectat de forma molt intensa el procés de millora de la UIB, la reducció pressupostària afecta factors molt diversos, però entre els més destacats s'han de considerar tots els relatius a la reforma dels estudis universitaris (millora dels espais, internacionalització, reducció de la importància relativa del professorat associat, etc.).

Pel que fa als ingressos, les taxes públiques, tot i que han augmentat des de 2009 (11,44%), representen només un 15,54% del pressupost; mentre que el 62,67% són transferències corrents, majoritàriament provinents del Govern de les Illes Balears. Aquesta transferència representava el 67,9% el curs 2009, és a dir, s'ha produït una reducció considerable del pressupost de més de cinc punts percentuals. En termes absoluts s'ha reduït en 7.484.077,71 euros en un moment de reforma important dels estudis i de l'organització per manament legal.

Les despeses es distribueixen en un 66,25% de personal (el 2009 representava un 66,04%), despeses en béns corrents o serveis, 12,65% (el 2009 representava un 15,23%) i les inversions reals, 18,70% (el 2009 representava un 16,83%). Aquest darrer capítol s'ha reduït considerablement, sense possibilitat de comparar aquest pressupost amb el dels anys 2000 (29,44%), 2001 (33,99%) o 2011 (28,86%), anys de forta inversió en noves instal·lacions. La disminució en la transferència nominativa d'inversió ha passat de 625.488 euros a 100.000 euros, fet que dificulta el manteniment correcte dels edificis. Les necessitats d'inversió no s'han reduït, ja que, a més de les necessitats d'inversió per al manteniment, encara falten instal·lacions molt notables (biblioteca central, adaptació als requeriments espacials derivats del model d'ensenyament-aprenentatge de l'espai europeu, per ex.).

En els darrers anys s'havia produït una millora de la transferència nominativa, però amb la crisi de 2009-12 s'ha invertit la tendència. En un primer període

s'havia passat d'una transferència nominativa de 46,80 milions d'euros el 2005 a 61,14 milions d'euros el 2009, és a dir, d'una transferència nominativa per estudiant de 3.945 euros el 2005 a 4.962 euros el 2009, increments molt superiors als de l'IPC. En els darrers pressupostos la transferència ha passat a 54,16 milions d'euros. Així, la transferència nominativa per estudiant ha quedat en 3.891 euros, 1.071 euros menys per estudiant que el 2009. La interpretació que en fa la UIB és molt clara: "Els impactes de la crisi es deixen sentir amb força a l'economia espanyola de 2008 ençà. Impactes que han arribat amb un cert retard –però no amb menys virulència- a les diferents administracions públiques, entre les quals la UIB. Així, recordem que la primera davallada de les transferències nominatives de l'Autònoma cap a la UIB es produí al pressupost inicial 2010." (UIB, 2011:1)

Malgrat aquest escenari d'austeritat, la Universitat ha obtingut el segell de Campus d'Excel·lència Internacional amb el projecte e-MTA: Campus Euromediterrani del Turisme i de l'Aigua, que és, sens dubte, un reconeixement a la qualitat aconseguida amb l'esforç de tots. Això ha suposat una subvenció de 580.000 euros del programa d'enfortiment i de 1.700.000 euros per al seu desenvolupament, encara que aquesta darrera quantitat per ara no ha estat autoritzada pel Govern de l'Estat. Cal tenir present que el Govern de la Comunitat Autònoma ha autoritzat l'execució dels 5.000.000 d'euros del programa Innocampus, que permetrà a la UIB construir l'edifici de postgrau i impulsar la creació de noves patents.

L'any 2010 el Ministeri de Ciència i Innovació destinà 150 milions d'euros a 26 projectes d'I+D+i situats en Campus d'Excel·lència. En total hi participaren 38 universitats. La UIB es va presentar a la convocatòria del programa Innocampus després de superar la primera fase del programa Campus d'Excel·lència de l'any 2010. El projecte, classificat en el sisè lloc d'entre tots els presentats, rebé una subvenció de 5 milions d'euros en forma de crèdit, dels quals se'n destinaran 4.800.000 a la construcció del Centre d'Estudis de Postgrau i 200.000 al manteniment i creació de noves patents i llicències per a empreses.

Una vegada aprovat pel Consell de Govern de la Universitat, en Consell Social, a la sessió de desembre de 2011, acordà sol·licitar al Govern de les Illes Balears l'autorització de l'operació d'endeutament, que fou denegada. El 4 de gener de 2012, el Govern de les Illes Balears decidí autoritzar aquesta operació, que permetrà donar compliment al projecte de millora de la UIB, tot i que el context de finançament actual, en procés de precarització, fa perillar el procés de millora de la qualitat de la UIB.

5.3. CULTURA

La despesa total en cultura a les Illes Balears per a l'any 2010 va ser de 436,440 milions d'euros, la qual cosa equival a un 3,54% de la despesa total de les llars familiars de l'any 2010 (12.323,09 milions d'euros). Aquesta dada suposa una taxa de creixement del 17% respecte de 2009 i trenca, així, amb una tendència de decreixement en els quatre darrers anys. El 2009 la despesa en cultura suposava un 3,03%, el 2008 era d'un 3,11% i el 2007 es tractava d'un 3,21%, respecte del total de despeses de les llars [\(vegeu el quadre III-110\)](#).

Pel que fa al repartiment per àrees culturals, dels 436,4 milions d'euros destinats a cultura l'any 2010, l'àmbit que registra una despesa major és el tractament de la informació i Internet, amb 120,5 milions d'euros. Tot seguit hi ha els llibres i publicacions periòdiques (llibres no de text), amb una despesa de 79,4 milions d'euros. També registra una despesa elevada la partida d'altres serveis culturals, amb un cost de 69,8 milions. Aquells àmbits culturals que el 2010 generen menys despesa són els qualificats com a altres béns i serveis, que suposen un cost de 13,1 milions d'euros; seguits, amb diferència notable, pels béns de suport per al registre d'imatge, so i dades, amb una despesa de 17,2 milions d'euros.

La variació de despesa entre 2010 i 2009 de cada àrea cultural és, en la majoria dels casos, creixent. Els majors augments de despesa es produeixen en les dotacions dedicades a llibres i publicacions periòdiques, llibres no de text i la partida d'altres béns i serveis. En el primer cas l'augment és força accentuat, i es quadruplica la despesa de 2009. Només dues partides sofreixen una disminució en termes de despesa respecte de l'any anterior. Aquestes són les

publicacions periòdiques i el tractament d'informació i Internet, encara que aquesta continuï sent la partida amb la despesa més elevada.

Curiosament, algunes de les àrees que augmentaren més la despesa el 2010 respecte de 2009 varen ser les que majors disminucions pressupostàries varen experimentar el 2009 respecte de 2008, com les despeses en equipament de tractament de la informació i Internet i altres béns i serveis culturals ([vegeu el quadre III-111](#)).

Pel que fa a la despesa mitjana per llar, per persona i per unitat de consum al llarg del 2010 es registra una tendència semblant a la de la despesa total; és a dir, un augment de despesa el 2010. Es trenca, així, amb una dinàmica de decreixement d'anys anteriors. L'àmbit en què més es gasta és en el de tractament de la informació i Internet: la despesa mitjana anual per llar és de 289,2 euros, la despesa mitjana anual per persona és de 111,8 euros i la despesa mitjana anual per unitat de consum és de 168,7 euros. El segon camp en què més es gasta és en llibres no de text: s'hi gasten de mitjana anual 190,6 euros per llar, 73,7 euros per persona i 11,2 euros per unitat de consum.

L'àrea que registra menor despesa és la partida referent a altres béns i serveis, amb una despesa mitjana anual de 31,5 euros per llar, 12,2 euros per persona i 18,4 euros per unitat de consum. El segon àmbit en què menys es gasta és en suport per al registre d'imatges, so i dades, amb una despesa mitjana anual de 41,3 euros per llar, 16 euros per persona i 24,1 euros per unitat de consum.

5.3.1. ELS PRESSUPOSTS

El pressupost de 2011 de la Direcció General de Cultura del Govern de les Illes Balears ha estat prorrogat amb 11,69 milions d'euros ([vegeu el quadre III-112](#)).

L'any 2011 el pressupost de cultura del Consell Insular de Mallorca ha estat de 26,1 milions d'euros, de manera que tampoc no ha variat respecte de 2009. Per la seva banda, el Consell Insular de Menorca ha dedicat 2,4 milions d'euros a la cultura, la qual cosa suposa una reducció de més de 700.000 euros (-22%) respecte de l'any anterior. El pressupost de cultura de 2011 del Consell Insular d'Eivissa és d'1,58 milions d'euros, 540.000 euros més que el 2010. Finalment,

la quantitat que el Consell Insular de Formentera hi ha destinat l'any 2011 és de 888.447 euros, la qual cosa suposa una disminució d'un 10% respecte de l'any anterior ([vegeu el quadre III-113](#)).

5.3.2. LES DADES DEL MINISTERI DE CULTURA

L'Enquesta d'hàbits i pràctiques culturals realitzada pel Ministeri de Cultura, que pren com a referència els anys 2010-2011, indica que la majoria dels enquestats no havia assistit mai a cap exposició (41,8%) i tampoc no havia visitat cap galeria d'art (49,3%) o cap jaciment arqueològic (44,4%). La majoria dels que havien visitat un monument o un museu ho havien fet més d'un any (43% i 43,6%, respectivament). La minoria dels enquestats havia realitzat alguna d'aquestes activitats culturals durant els tres mesos de l'estudi ([vegeu el quadre III-114](#)).

L'any 2010 hi havia a les Illes Balears 62 museus i col·leccions museogràfiques, tres més que dos anys abans. Els fons museístics de 51 d'aquests museus ascendien a 977.061, que varen ser visitats per uns dos milions sis-centes mil persones. Es trencà, així, una tendència creixent des de l'any 2002. El 2008 va ser l'any amb major nombre de visitants, més de tres milions. El personal que treballava a la majoria de museus era bàsicament femení (57,5%), amb contracte permanent (79,1%) i amb una jornada a temps complet (70,1%) ([vegeu els quadres III-115](#), [III-116](#) i [III-117](#)).

Dels 62 museus, 30 eren de titularitat pública, la majoria dels quals (17) depenien de l'Administració local. Els museus privats eren 29, cinc dels quals pertanyien a l'Església. Els museus de titularitat mixta, pública i privada, eren tres. Del conjunt de museus i col·leccions museogràfiques, dotze estaven dedicats a l'art contemporani, onze eren cases museu, nou eren museus arqueològics, vuit eren de tipus general, i la resta, museus dedicats a les arts decoratives, les belles arts, la ciència i la història naturals, l'etnografia, l'antropologia i la història, entre d'altres ([vegeu els quadres III-118](#) i [III-119](#)).